

Türkçe ders kitaplarında spor kavramının yeri ve işlevi üzerine bir değerlendirme

Sami BASKIN¹

¹Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Tokat, Türkiye

Derleme Makale/ Review	DOI: 10.5281/zenodo.10441113
Gönderi Tarihi/ Received:	Kabul Tarihi/ Accepted:
15.04.2023	19.11.2023
	Online Yayın Tarihi/ Published:
	29.12.2023

Öz

Türkçe ders kitapları diğer kitaplardan farklı olarak bilgi aktarımına odaklanmazlar. Bu yüzden belirli bir bilgiye özgü kitaplar değildir. Bu kitaplardan belirli bir konuyu öğretme yerine öğrencilerin okuma, yazma, konuşma, dinleme, dil bilgisi kurallarını kullanma vb. becerilerini geliştirmesi beklenmektedir. Bu yüzden öğrencilerin ilgisini çekecek, onları okumaya, yazmaya, konuşmaya veya dinlemeye teşvik edecek metinlere kitaplarda yer verilir. Bu metinler Türk kültüründen spora, gezilerden hava kirliliğine kadar çeşitli konularda olabilir. Bu çalışma, Türkçe ders kitaplarında öğrencilerin dil becerilerini geliştirmek amacıyla spordan nasıl ve ne kadar yararlandığını tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Bunun için 2022-2023 yılında 5. sınıflar Türkçe dersi için Millî Eğitim Bakanlığının okullara gönderdiği kitabın içerik analizi yapılmıştır. Bu içerik analizinde spor; basketbol, futbol, atletizm gibi branşlarla birlikte geleneksel oyunları da içerecek şekilde geniş anlamıyla ele alınmıştır. Araştırma neticesinde Türkçe ders kitaplarına metin seçilirken spor içerikli metinlerin sıklıkla tercih edildiği, basketbol, yüzme gibi bilinen sporların yanında boğa güreşi gibi az bilinenlere de yer verildiği görülmüştür. Metinler doğrudan bu spor dallarını öğretmemektedir. Bunun yerine, var olan okuma metinlerinde veya ders etkinliklerinde metni başlatmak, geliştirmek, örneklendirmek veya bir durumunu yansıtmak amacıyla spor konusundan yararlanmaktadır. Böylelikle öğrencilerin dersi günlük hayatlarıyla, sevdikleri uğraşlarla kolaylıkla eşleştirmelerini sağlamak ve onları Türkçe etkinliklerine motive etmektedir.

Anahtar Kelimeler: 5. sınıf Türkçe eğitimi, spor, Türkçe ders kitabı

An evaluation on the place and function of the concept of sport in Turkish textbooks

Abstract

Unlike other books, Turkish textbooks do not focus on the transfer of knowledge. Therefore, they are not knowledge-specific books. Instead of teaching a specific subject, these books are expected to improve students' skills in reading, writing, speaking, listening, applying grammar rules, etc. Therefore, the books contain texts that attract the students' attention and encourage them to read, write, speak or listen. These texts can be on various topics ranging from Turkish culture to sports, from travelling to air pollution. This study was conducted to determine how and to what extent sports are used in Turkish textbooks to improve students' language skills. For this purpose, the content analysis of the book sent to schools by the Ministry of National Education for the 5th grade Turkish course in 2022-2023 was conducted. In this content analysis, sport was considered in a broad sense, including branches such as basketball, football, athleticism, and traditional games. As a result of the research, it was found that the selection of texts for Turkish textbooks often favoured texts with sports content, including well-known sports such as basketball and swimming, as well as lesser-known sports such as bullfighting. The texts do not teach these sports directly. Instead, in existing reading texts or course activities, the subject of sport is used to initiate, develop, illustrate or reflect a situation in the text. In this way, it enables students to easily match the lesson with their daily lives and favourite occupations and motivates them to Turkish activities.

Keywords: 5th grade Turkish education, sport, Turkish textbook

Sorumlu Yazar/ Corresponded Author: Sami BASKIN, E-posta/ e-mail: sami.baskin@gop.edu.tr
The Extended English Abstract is located the end of the article.

GİRİŞ

Türkçe dersi öğrencilere belirli bir bilgiyi öğretmek yerine onlara, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim, problem çözme, araştırma, bilgi teknolojilerini kullanma, girişimcilik, karar verme, kişisel ve sosyal değerlere önem verme gibi temel beceriler kazandırmayı hedefler (Güneş, 2016: 206). Bu yüzden Türkçe ders kitaplarının (1-8. sınıflar) diğer ders kitaplarından belirgin bir farkı vardır. Belirli bir konuyu öğretmek yerine, öğrencilerin okuma, dinleme, yazma, konuşma, dil bilgisini uygulama gibi becerilerini geliştiren ve aynı zamanda onlarla bir görgü, anlayış, davranış biçimi geliştiren uygulamalar yer alır. Bu uygulamalar, ders kitaplarında metinler ve metinlere bağlı etkinlikler olarak iki şekilde bulunmaktadır (Sarıkaya, 2019: 564). Metinler, doğrudan bir konunun aktarımını yapmazlar. Bunun yerine öğrencinin dikkatini çeken bir konuyu (spor, kahramanlık, çevredeki varlıklar, yeni teknolojiler vb.) hikâye, şiir, fabl vb. türünde işleyen, okunması kolay ders materyalleridir. Etkinlikler ise söz konusu metinlerde anlatılanlar etrafında yapılandırılmış, öğrencilerin yazma, okuma, dinleme, konuşma veya dil bilgisi kurallarını uygulama becerilerini geliştirmek üzere hazırlanmış uygulamalardır.

Türkçe ders kitaplarında (1-8. sınıflar) sıradan bir okuyucu kapının önemini, çevre sevgisini, büyüklerin rolünü, yüzmenin faydasını vb. içeren metinler görebilir. Ancak bunların hepsinin birer işlevi vardır. Çünkü bu metinlerdeki söz konusu içerikler birer araçtır. Amaç ise tüm öğrencilerin dikkatini çekmek, onlarda okuma, dinleme, yazma veya konuşma sevgisini uyandırmaktır. Bunun da ötesinde örtük veya açıktan öğrencileri iyiye, güzele, doğru olana yönlendirmektir. Yani metinler, kişilerin dil becerilerini geliştirirken aynı zamanda onların genel kültürünü, dünya görüşünü, kabullerini veya tabularını da şekillendirir. Amaç, bu konuları öğretmek olmasa da öğrenciler bu metinleri okuyup anlayarak onlardan istifade ederler ve belirli bir bilgi birikimine sahip olurlar. Aslan (2010: 216) bu durumu; kitapların, toplumun normlarını belleklere kazıma görevi olarak tanımlamıştır. Türkçe ders kitaplarındaki metinler, öğrencilerin dil becerilerini geliştirmenin yanında genellikle örtük bir biçimde davranış ve tutumlarını da şekillendirir.

Türkçe Dersi Öğretim Programına (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar) göre ders kitapları tematik bir düzene sahip olmalıdır. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, kitapların yirmi dört tema içinden seçilecek sekiz tema içermesi gerektiğini bildirmiştir. Ancak bu sekiz temanın üçü her ders kitabında olmak zorundadır: “Erdemler”, “Millî Kültürümüz” ve “Millî Mücadele ve Atatürk”. Geriye kadar beş tema ise yazarlar tarafından şunlar arasından seçilmektedir: Birey ve Toplum, Okuma Kültürü, İletişim, Hak ve Özgürlükler, Kişisel

Gelişim, Bilim ve Teknoloji, Sağlık ve Spor, Zaman ve Mekân, Duygular, Doğa ve Evren, Sanat, Vatandaşlık, Çocuk Dünyası. Kitap yazarları bu temaları kendilerinin seçtiği metinler aracılığıyla işlemektedir. Bu yüzden söz konusu temalar ortak olsa da kitaplardaki metinler ve iletiler, yazarlar farklılaşınca birbirinden farklı olmaktadır (Kıymaz ve ark., 2023: 19).

2018 yılından sonraki Türkçe Dersi Öğretimi Programları, tüm sınıf düzeylerinde her temada 4 metnin yer almasını, bunların 3'ünün okuma 1'inin ise dinleme / izleme amacıyla hazırlanması gerektiğini öngörmektedir. Yani kitapların her birinde toplamda 32 okuma ve dinleme metni ve 8 dinleme / izleme (serbest okuma) metnine yer de verilmektedir (Türkben, 2018: 2158). Bu metinler ve metinlere bağlı etkinlikler sıklıkla araştırmalara konu olmaktadır. Araştırmalar genellikle *söz varlığı* (Yıldız & Okur, 2010; Nurlu & Sarıca, 2015; Karagöl & Tarakçı, 2019; Şimşek & Demirel, 2020; Ömeroğlu & Hakkoymaz, 2022), *okuma* (Deniz ve ark., 2019c; Maden & Önal, 2020; Esemem & Sadioğlu, 2021; Ateş, 2023), *yazma* (Demir Atalay, 2015; Karacaoğlu, Dağ, & Uzun, 2021), *dinleme/izleme* (Deniz ve ark., 2019b; Uzun ve ark., 2022), *konuşma* (Deniz ve ark., 2019a), *görsellerin kullanımı* (Yılmaz, 2005; Kırbaş, T., Orhan & Topal, 2012; İnan Yıldız & Baş, 2015; İşcan & Cımbız, 2018) ve *dil bilgisi kurallarının öğretimi* (Daloğlu, 2005; Akın, 2015; Ağın Haykır & Turhan Ağrelim, 2022), alanlarında yoğunlaşmaktadır. Ancak bunların dışında münferit konulara eğilen araştırmalar da vardır. Örneğin metinlerin okunabilirliği (Ogur, 2022), değerler eğitime katkıları (Meydan, 2021), kültür aktarımını gerçekleştirme durumu (Küçükbasmacı & Öztürk, 2011), sahip oldukları kültürel çeşitlilik (Topal & Batur, 2021), metinsellik özellikleri (Güven, Halat & Bal, 2014), içerdikleri toplumsal cinsiyet rolleri (Çeçen, 2015), barındırdıkları olumlu mesajlar (Şimşek, 2017) veya Bektaşî edebiyatından yararlanma yolları (Sevim, 2014) gibi konuları işleyen araştırmalar mevcuttur. Bu çalışma, münferit konulara eğilen araştırmalardan biridir. Çalışmanın amacı ise metinlere gizlenmiş spor kavramını açığa çıkarmak, metinlerde hangi spor türlerine yer verildiğini göstermek ve kullanılan spor kavramlarının Türkçe öğretimindeki işlevlerini belirleyebilmektir. Bunun için şu problem cümleleri oluşturulmuştur:

- Türkçe Dersi 5. Sınıf Ders Kitabında hangi metinlerde spor dallarına yer verilmiştir?
- Türkçe Dersi 5. Sınıf Ders Kitabında kullanılan spor kavramlarının ders açısından işlevi nedir?

YÖNTEM

Araştırmanın modeli

Bu çalışma, nitel bir araştırma yöntemi olan doküman incelemesine dayanmaktadır. Doküman incelemesi, araştırma verilerinin birincil kaynağı olarak çeşitli dokümanların toplanması, gözden geçirilmesi, sorgulanması ve analizi olarak tanımlanabilen bilimsel bir araştırma yöntemidir (Sak ve ark., 2021: 228).

Eğitim süreciyle ilgili araştırmalarda doküman incelemesi yapmak isteyenler için ders kitapları önemli bir veri kaynağıdır. Çünkü yapılan araştırmalar, tüm öğretim düzeylerinde, birer öğrenme materyali olarak ders kitaplarının önem açısından hala ilk sırada (Erkılıç & Can, 2018) olduklarını göstermektedir. Ayrıca bu kaynaklar, belli bir düzeyde dersin öğretimi için öğretim programına paralel olarak öğrencilere yönelik hazırlanmış ve belli bir kurum (T.C. Millî Eğitim Bakanlığı) tarafından onaylanmış (Gülersoy, 2013) resmî kaynaklardır. Bu kaynaklarda öğretim programında yer alan kazanımlar, bu kazanımları sağlayacak öğrenme-öğretme araçları (Türkçe ders kitaplarında metinler ve etkinlikler yer alır), ölçme ve değerlendirme aktiviteleri, öğrencileri yönlendiren-bilgilendiren-eğlendiren görseller gibi çeşitli unsurlar yer alır. Bu çalışma, Türkçe ders kitaplarında yer alan metin ve etkinliklerin içeriği ile ilgilidir.

İncelenen Dokümanlar

Bu çalışmanın verileri, 2022-2023 Eğitim-Öğretim Yılında T.C. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokullarına Türkçe Dersi 5. Sınıf Ders Kitabı olarak gönderilen kaynaktan toplanmıştır. Bu kitapta *Birey ve Toplum*, *Millî Mücadele ve Atatürk*, *Doğa ve Evren*, *Millî Kültürümüz*, *Vatandaşlık*, *Sağlık ve Spor*, *Erdemler*, *Bilim ve Teknoloji* konularına ait 8 tema bulunmaktadır. Her bir temada 5, toplam 40 okuma/dinleme metni ve bu metinleri destekleyen 327 etkinlik vardır. Veriler, bu 40 metin ve 327 etkinliğin incelenmesiyle elde edilmiştir.

Veri toplama araçları

Veriler, 2022-2023 yılında okutulan Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 5. Sınıf Ders Kitabından toplanmıştır. Kitaptaki tüm metin ve etkinlikler birer belge kabul edilmiş ve spor kavramını içerip içermediklerine bakılmıştır. Bunun için bir kontrol listesi hazırlanmış ve veriler bu kontrol listesine işlenerek hangi temada, sporun hangi türüne, hangi işlevde yer verildiği belirlenmiştir.

Verilerin toplanması/işlem yolu

Spor kavramı bu çalışmada basketbol, futbol, atletizm gibi branşlarla birlikte geleneksel oyunları da içerecek şekilde geniş anlamıyla ele alınmıştır. Ancak Karagöz-Hacivat oyunu gibi hareket içermeyen geleneksel oyunlar bu kapsamdan çıkarılmıştır. Bunun yerine aşık oyunu, parklardaki çocuk oyunları gibi harekete dayalı oyunlar spor kavramının içine dahil edilmiştir. Sporun bu geniş tanımına uygun olarak metinlerin analizleri yapılmış ve orada geçen spor kavramları, metin ve etkinlik dağılımını da içeren bir çizelgeye aktarılmıştır (Tablo 1). Araştırmanın bulgular kısmındaki ilk bölüm bu çizelgeye ait verilere dayanmaktadır. Burada hangi temada, hangi spor kavramının kullanıldığına yer verilmiştir. Bulgular kısmındaki ikinci bölüm ise spor kavramının metinlerdeki işleviyle (öğrencileri yazmaya teşvik etme, temiz çevreye atıfta bulunma, sağlıklı yaşamı sağlama vb.) ilgilidir. Sporun Türkçe ders kitabındaki işlevi içerik analizi ile belirlenmiştir. Bulgular, temalar göz önünde bulundurularak tablolastırılmıştır (2-6. Tablolar).

BULGULAR

1. Türkçe Dersi 5. Sınıf Ders Kitabında bulunan spor kavramları

2022-2023 Eğitim-Öğretim Yılında T.C. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 5. Sınıflar için gönderilen Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 5. Sınıf Ders Kitabında spor kavramına ait bulgular şöyledir:

Tablo 1. Türkçe 5. Sınıf Ders Kitabı'nın metin ve etkinliklerinde yer verilen spor türleri

Tema Adı	Metinler Dağılımı	Metinler		Etkinlikler	
		Metin Sayısı	Spor İçeren Metinlerin Sayısı	Etkinlik Sayısı	Spor İçeren Etkinliklerin Sayısı
Birey ve Toplum	Okuma Metinleri	3		29	
	Dinleme - Serbest okuma	2		13	
Millî Mücadele ve Atatürk	Okuma Metinleri	3		34	
	Dinleme - Serbest okuma	2		8	
Doğa ve Evren	Okuma Metinleri	3	1 (yüzmek, yüzme yarışları)	33	1 (horon)
	Dinleme - Serbest okuma	2		12	

Tablo 1. devamı

Tema Adı	Metinler Dağılımı	Metinler		Etkinlikler	
		Metin Sayısı	Spor İçeren Metinlerin Sayısı	Etkinlik Sayısı	Spor İçeren Etkinliklerin Sayısı
Millî Kültürümüz	Okuma Metinleri	3	1 (aşık oyunu ve boğa güreşi)	28	
	Dinleme - Serbest okuma	2		9	
Vatandaşlık	Okuma Metinleri	3	2 (Çocuk oyunları, bir gereksinim olarak oyundan bahsedilmiş)	31	
	Dinleme - Serbest okuma	2	1 (top/futbol oynamak)	9	
Sağlık ve Spor	Okuma Metinleri	3	4 (atletizm, minder oyunları, yürüyüş, sporun bedensel ve zihinsel faydaları vb.)	30	4 (basketbol, badminton, atletizm, jimnastik, futbol, spor, dengeli beslenme, uzun ve mutlu yaşam)
	Dinleme-Serbest okuma	2		12	
Erdemler	Okuma Metinleri	3		34	1 (basketbol)
	Dinleme-Serbest okuma	2		9	
Bilim ve Teknoloji	Okuma Metinleri	3		28	
	Dinleme-Serbest okuma	2		8	
Toplam		40	9 (%22.5)	327	6 (%2,14)

Tablo 1’den de anlaşılacağı üzere metinlerin %22,5’i sporla ilgili ifadeler içermektedir. Bunların bir tanesi, bilgilendirici metin (Spor ve Bedenimiz) olup spor yapmanın önemi ve faydasından bahsetmektedir. Bunun dışındaki metinlerde spor metin içinde geçen bir aktivitedir. Metinler doğrultusunda hazırlanmış olan etkinliklerde ise 6 yerde spordan yararlanılmıştır.

2. Türkçe Dersi 5. Sınıf Ders Kitabında kullanılan spor kavramlarının işlevleri

Türkçe 5. Sınıf Ders Kitabında 3. Tema, Doğa ve Evren ile ilgilidir. Bu temada bir metin spor ile ilişkilidir. Bunun yanında 3. Tema Değerlendirme Soruları Horon gibi geleneksel bir oyun da içermektedir. Bu temada spor kavramının varlığı ile bunun kitaptaki işlevine ait bulgular şöyledir:

Tablo 2. Doğa ve Evren temasında spor kavramının kullanımı

3. Tema: Doğa ve Evren	
Metin adı	Spor Kavramının Temadaki Yeri ve İşlevi
Bu Nehir Bizim	Fabrikaların yarattığı kirliliği ve çevre tahribatının boyutunu anlatmak için atıklarla kirlenen bir nehir ve bu kirlilikle mücadele eden gençlerin öyküsü anlatılmıştır. Metinde yüzme öğrenmek, yüzme yarışları gibi aktivitelere yer verilmiştir. Fabrika atıkları nehirle doğrudan boşaltıldığında çocukların oynama, yüzme, eğlenme alanları mahvolmaktadır. Burada yüzmek (nehirde yüzebilmek) temiz suyu, yüzmemek ise kirliliği anlatmak için kullanılmıştır. Spor, doğal ve korunmuş bir dünyada mümkündür. Çocukların temiz bir dünyaya ve yüzme gibi sporları yapabilmelerine ihtiyaç vardır, mesajı verilmiştir.
3. Tema Değerlendirme Soruları (Çay Hasadı)	Karadeniz turu yapan turistlerin Ayder Yaylası'ndaki durağında yöreye ait bir halay türü olan horona rastlamışlar. Horon, hızlı hareketlere dayanan, diz bükme, kol sallamaları çok olan bir oyundur. Bu hareketlilik insanları ısıtmaktadır. Metinde bu durum, "geceyi horonlar ısıtıyor" sözü ile anlatılmıştır. Bu ifade söz konusu geleneksel oyunların ritmini, heyecanını, insanın yüreğini ısıtmasını karşılamaktadır.

3. Tema Doğa ve Evren ana başlığına aittir. Bu temada spor kavramına bir okuma metninde ve bir etkinlikte yer verilmiştir. Her ikisinde de spor doğrudan öğretilecek veya önerilen bir kavram değildir. Spor, okuma metninde yüzmek, yüzme yarışları yapmak olarak geçmektedir. Çevre kirliliği ile mücadele eden çocukların korkusu yüzme öğrendikleri, birbirleriyle yarıştıkları alanların yok olmasıdır. Metinde yüzmek ve yüzülecek alanların olması temiz çevreyi (metinde nehri) temsil etmektedir. Kirletilen nehirler (çevre), kişilerin hareket alanlarını sınırlamakta ve becerilerini geliştirmelerine engel olmaktadır. Bu yüzden çevrenin temizliğine dikkat etmeli, dikkat etmeyenlerle de mücadele edilmelidir.

3. Temada spor, çevre duyarlılığı oluşturmak amacıyla kullanılmıştır. İnsanlar çevrelerini temiz tutarak, çevreyi kirletenlerle mücadele ederek daha iyi bir dünyada yaşayabilirler. Bu temiz dünyada yüzme öğrenebilir, yüzme yarışmaları düzenleyebilir veya diğer aktiviteleri yerine getirebilirler.

3. Tema değerlendirme sorularında da spordan yararlanılmıştır. Burada Atlas Dergisinden alınan Çay Hasadı isim metinden sorular sorularak öğrencilerin tema boyunca edindikleri bilgilerin ölçülmesi hedeflenmiştir. Metinde bir yerel halay türü olan horon olarak yer almaktadır. Yazarları Çay Hasadı isim metinde Ayder Yaylası'nı tasvir etmek, oradaki faaliyetlerin insanda oluşturduğu atmosferi anlatmak maksadıyla "geceyi horonlar ısıtıyor" sözüne başvurmuşlar. Bu söz, horonun ritmine, oluşturduğu birlikteliğe ve heyecana atıfta bulunmaktadır.

Türkçe 5. Sınıf Ders Kitabında 4. Tema Milli Kültür ile ilgilidir. Bu temada spor kavramının varlığı ile bunun kitaptaki işlevine ait bulgular şöyledir:

Tablo 3. Milli Kültür temasında spor kavramının kullanımı

4. Tema: Milli Kültür	
Metin adı	Spor Kavramının Temadaki Yeri ve İşlevi
Boğaç Han	Dede Korkut Hikayelerinden biri olan Boğaç Han'da çocuklar geleneksel Türk oyunlarından aşık oyununu oynamaktadır. Bu, eğlence ve vakit geçirmek için oynan bir oyundur. Oyun meydana oynanmaktadır. Buradaki anlatım köy meydanının tasvirini belirginleştirmeye yöneliktir. Boğaç Han hikâyesi, boğa ile güreşen çocuğun mücadelesini anlatmaktadır. Köy meydanında arkadaşlarıyla aşık oyunu oynayan çocuk bir anda karşısında azgın boğayı görür ve onunla mücadele eder. Bu mücadele, Türk kültürünün önemli bir konusuna gönderimde bulunmaktadır. Türk kültüründe çocuklara ismi doğduğundan değil, büyüyüp bir kahramanlık, hüner gösterdiğinde verilir. Boğayla mücadele eden ve onu alt ederek rüştünü ispat eden çocuk bir ad kazanmıştır. Boğaç Han, ismini boğayı yendiği için almıştır. Metinde bu spor, çocuklara Türk kültürünü ve ad kazanmayı göstermek için kullanılmış bir araçtır.

Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar), kitap yazarlarına Milli Kültür temasında geleneksel sporlara yer vermelerini önermiştir. İncelenen kitabının yazarları da bu öneriye uyarak boğa güreşlerine ve aşık oyununa yer vermişlerdir. Her iki spor türü de aynı metinde geçmektedir. Aşık oyunu, Boğa güreşlerinin yapıldığı alanda çocuklar arasında oynanmaktadır. Oyun esnada üzerlerine gelen boğa ile mücadele eden çocuklardan biri söz konusu boğayı alt ederek Türk geleneklerine göre ad almaya hak kazanır. Burada; müsabık olmak, yarışma esnasında akıllı davranmak, belirli stratejileri uygulayarak kazanmak gibi sporun içinde var olan pek çok durum örtük olarak anlatılmıştır.

Türkçe 5. Sınıf Ders Kitabında 5. Tema Vatandaşlık ile ilgilidir. Bu temada spor kavramının varlığı ile bunun kitaptaki işlevine ait bulgular şöyledir:

Tablo 4. Vatandaşlık temasında spor kavramının kullanımı

5. Tema: Vatandaşlık	
Metin adı	Spor Kavramının Temadaki Yeri ve İşlevi
Çocuk Bahçesindeki Bekçi	Salıncak ve tahterevallı gibi çocuk parkındaki araçlarda oynamanın adabı bir okuma metni içinde örtük biçimde verilmiştir. Burada bekçilerin işi ve onların varlığının düzeni sağlaması çocuk oyunları aracılığıyla anlatılmıştır.
Bilinçli Tüketici	Oyunun beslenmek, barınmak, giyinmek gibi temel bir ihtiyaç olduğu söylenmiştir. Burada kavramla ilgili herhangi bir açıklama ve yoruma yer verilmemiştir. Sadece şiirde bir yerde oyun kelimesi geçmektedir. Kelimenin yerine bakıldığında bir kavramı vurgulamaktan ziyade şiirdeki ses uyumunu yakalamak için kullanıldığı görülmektedir.
Sokak (İzleme/dinleme metni)	Bu temanın sonunda Sokak diye bir dinleme/izleme bölümü yer almaktadır. Bu metin için kullanılan görsellerde sokakta başta top oynayan çocukların oyunu, engelli bir bireyin çabası gibi durumlar doğrudan sporla ilgilidir. Bu görseller açıkça insan hayatındaki, özellikle çocuk dünyasındaki sporun yerine gönderimde bulunmaktadır. Sokak dendiğinde insanların zihninde orada oynanan oyunlar, özellikle çocukların top oynaması gelmektedir. Bu da sporla iç içe yaşandığını, hayatın önemli bir parçasının spor olduğunu göstermektedir.

Türkçe 5. Sınıf Ders Kitabında 5. Vatandaşlık temasına ayrılmıştır. Spor, bu temanın içinde 3 metinde geçmektedir. Birinci metinde çocuklar parkta oyun oynamaktadır. Bu oyun aracılığıyla kişilere paylaşmak, sırasını beklemek, kamu mallarına dikkat etmek ve onları hor kullanmamak gibi davranışlar anlatılmıştır. İkinci metinde “oyun” kelime olarak geçmektedir. Bu kelime şüirde kafiyeyi sağlamak için kullanılmış gibi görünse de oyunun beslenmek, barınmak, giyinmek gibi temel bir ihtiyaç olduğu söylenmiştir. Vatandaşlık temasında spor Sokak isimli dinleme/izleme metninde de yer almıştır. Burada görseller önemli bir yer tutmuştur. Sokak tasviri, top (futbol) oynayan çocuklar, tekerlekli sandalyedeki birinin bir engeli aşma çabası gibi varlıklarla yapılmıştır. Bu da sporun gündelik hayatın önemli bir parçası olduğunu gösterir.

Türkçe 5. Sınıf Ders Kitabında 6. Tema Sağlık ve Spor ile ilgilidir. Buradaki metinler ve etkinlikler, doğrudan veya dolaylı olarak sporla ilişkilidir. Bu temada Spor ve Bedenimiz isimli metin ise Türkçe ders kitabında sporun en yoğun yer aldığı okuma parçasıdır. Bu metnin derse hazırlık aşaması için öğrenciler şu şekilde ödevlendirilmiştir (Çapraz & Diren, 2019: 177):

BİR SONRAKİ DERSE HAZIRLIK

1. Sağlık ve spor konularını yansıtan haber yazısı, afiş, poster vb. bulunuz. Bulduğunuz bu dokümanlarda anlatılmak istenenleri arkadaşlarınızla paylaşınız.
2. Spor yapmanın önemini yansıtan grafik ve tablolar bularak sınıfa getiriniz.

Dil bilgisi öğretiminde neden- sonuç ve amaç-sonuç cümleleri için seçilen örneklerde de spordan yararlanılmıştır. Spor ve Bedenimiz metninin 5. etkinliği şöyledir (Çapraz & Diren, 2019: 180):

5. ETKİNLİK Aşağıdaki cümleleri neden- sonuç ve amaç-sonuç ilişkisine göre eşleştiriniz.

- 1) Sık sık spor yapanlar için bunlar gerçekleştirilmesi çok kolay işlerdir
- 2) Bedenimiz enerji sağlamak için
- 3) Bedenin yaşamsal işlevine sağlıklı bir biçimde devam edebilmesi için
 - a) belli miktar enerjiye gereksinimi var.
 - b) yediğimiz besinleri yakar.
 - c) çünkü onların eklemleri daha esnek, kasları, kalp-dolaşım sistemleri daha güçlüdür.

1 -	2 -	3 -
-----	-----	-----

Spor ve Bedenimiz metninin kelime etkinliklerinde spora dair kavramlara (spor, dengeli beslenme, uzun ve mutlu yaşam vb.) yer verilmiştir. Kitapta 7. Etkinlik olarak verilen çalışma şu şekildedir (Çapraz & Diren, 2019: 180):

7. ETKİNLİK

a) Aşağıdaki paragrafı kırmızı yazılan kelimelere dikkat ederek okuyunuz.

Düzenli yapılan **spor**, sağlıklı bir yaşam biçimini oluşturan **dengeli beslenme** benzeri diğer etkenlerle birleşince ileri yaşlarda oluşabilecek pek çok hastalığı **önleyebilir**. Böylece daha **uzun** ve daha **mutlu** bir **yaşam** sağlar.

b) Bu kelimeler niçin kırmızı renkle yazılmış olabilir? Açıklayınız.

Türkçe 5. Sınıf Ders Kitabındaki Sağlık ve Spor temasında spor kavramının varlığı ile bunun kitaptaki işlevine ait bulgular şöyledir:

Tablo 5. Sağlık ve Spor temasında spor kavramının kullanımı

6. Tema: Sağlık ve Spor	
Metin adı	Spor Kavramının Temadaki Yeri ve İşlevi
Temanın Kapağı	6. temanın kapağında bitiş çizgisinde ipi göğüsleyen yarışmacıya yer verilmiştir. Bu, doğrudan bir atletizm mücadelesinin sonucuna atıfta bulunmaktadır. Görselde ayrıca kaplumbağa ve tavşana yer verilmiştir. Bu iki hayvan hız bakımından tezatlığı düşündürmektedir. Kurbağa yavaşlığı, tavşan hızlı olmayı temsil eder.
Spor ve Bedenimiz	Bilim Çocuk Dergisinden alınan bu metin sporun yararlarını doğrudan anlatmaktadır. Spor yapmanın insana başta beden ve zihin sağlığı olmak üzere pek çok iyi özellik kazandırdığına metinde yer verilmiştir. Spor yapmanın yararları ile başlayan kısım şöyledir: “Spor yapmanın yararları yaşamın hemen her alanında görülür. Fiziksel olarak hareketli olan, dengeli beslenen, düzenli uyuyan biri sağlıklı olmak için gerekenlere sahiptir. Spor yaptıkça organların işleyişini sağlayan sistemler, farklı özellikler kazanır. Kalp damar sistemi gelişir, kasların dayanıklılığı ve gücü artar, eklemler esneklik kazanır. Sonuç olarak tüm beden sağlıklı gelişir.” Bu metinle birlikte verilen etkinlerin 10.’su “spor yapmanın önemiyle ilgili öğrencilerin düşüncelerini” yansıtacakları bir yazma çalışmasıdır. Bu çalışmada basketbol, badminton, futbol, atletizm gibi spor dallarına ait görseller ipucu olarak verilmiştir. Öğrencilerin bu görsellerden esinlenerek metinlerini oluşturması istenmiştir. Bu durum, sporun yazma becerisini geliştirmek için öğrencileri harekete geçirici bir işlevle kullanıldığını göstermektedir.
Tavşan ile Kaplumbağa	Bir insanın başarılı olabilmesi için nasıl davranması gerektiğinin anlatıldığı bu metinde kararlı mücadele etmenin önemi vurgulanmıştır. Bunun için hızlı ama istikrarsız tavşan ile yavaş ama istikrarlı kaplumbağanın yarışı araç olarak kullanılmıştır. Kararlılık, süreklilik önemli olduğu kadar, başarıya giden yolda adil, hileye başvurmadan ve empati yaparak davranmak gerekir. Bu güzel hasletler sporun da temel hedefleridir. Sporcular; adil, kararlı, mücadeleyi bırakmayan, istikrarlı kişilerdir. Metin, öğrencilere bir sporcu gibi davranmaları gerektiğini göstermektedir.
Dedemin Öyküsü	Bu metinde yaşlı dedenin notları ve nasihatleri genellikle sağlıklı yaşam üzerinedir. Dedeye göre sağlıklı yaşamın birinci koşulu ise günden en az 20 dakika yürümektir. Dedeye göre “yürümek, yüz doktordan iyidir.”. Metinde yürümenin, yürüyüş yapmanın insan bedeni ve ruhu üzerindeki etkileri dedenin ve torununun davranışları vasıtasıyla anlatılmıştır. Böylece öğrenciler bu serbest okuma metninde okuma becerilerini geliştirirken spor yapmanın, özelde de yürümenin, faydalı ve her gün düzenli olarak yapılması gerektiğini öğrenmiş olurlar.

Türkçe 5. Sınıf Ders Kitabındaki Sağlık ve Spor teması spora en çok yer verilen bölümdür. Burada spor hem görsellerde hem de okuma metinlerinde geniş bir şekilde kullanılmıştır. Temanın kapağındaki görselde bir atletizm müsabakasının bitiminde ipi

göğüsleyen bir sporcuya yer verilmiştir. Ayrıca tavşan ve kaplumbağa fotoğrafları kullanılarak öğrencilere azim ve kararlılığın düzensiz bir hızdan daha önemli olduğu örtük olarak anlatılmak istenmiştir. Spor ve Bedenimiz isimli okuma parçası doğrudan sporu konu edinmiştir. Bu metin spor yapmak özendirilmiş ve tavsiye edilmiştir. Yine bu metnin devamında yer alan etkinliklerin birinde yazma çalışması spor görselleri (basketbol, badminton, futbol, atletizm vb.) kullanılmış ve öğrencilerin bu spor dallarını birer ipucu olarak değerlendirmeleri istenmiştir. Yani spor öğrenciyi yazma konusunda harekete geçiren, ona yön veren bir işlevde kullanılmıştır. Tavşan ile Kaplumbağa metni, öğrencilerin düzenli spor yapmalarını ve bunu tüm işlerine yansıtmalarını salık vermektedir. Metinde kararlılık ve süreklilik kadar, başarıya giden yolda adil, hileye başvurmadan ve empati yaparak davranmanın önemi anlatılmıştır. Dedemin Öyküsü metni de yürüyüş ve hareket etmenin önemini dile getiren bir metindir. Bu metinde “Yürümek, yüz doktordan iyidir.” sözü, sporun insan sağlığı açısından ne kadar değerli olduğunu güçlü bir şekilde vurgulamaktadır.

Türkçe 5. Sınıf Ders Kitabında 7. Tema Erdemler ile ilgilidir. Bu temada spor bir yazma etkinliğinin içinde yer almaktadır, işlevi ise şöyle açıklanabilir:

Tablo 6. Erdemler temasında spor kavramının kullanımı

7. Tema: Erdemler	
Metin adı	Spor Kavramının Temadaki Yeri ve İşlevi
Yaşama Sevinci	Bu metnin 11. etkinliğinde hikâye tamamlama çalışması vardır. Hikâyenin ilk ve son kısımları verilmiştir. İlk kısımda çocuklar okuldan dönerken arkadaşları ile karşılaşırlar. Onlar basketbol oynamaya gitmektedir. Okuldan dönenlere de “-Hadi Selim! Basketbol maçı yapalım.” derler. Selim ise kitaplarını kaplamak istemektedir. Hikâyenin bundan sonraki devamının yazma çalışması şeklinde ilerlemesi istenmiştir. ... Metnin son cümlesi ise “- Selim “Bana çok yardımcı oldunuz arkadaşlar. Şimdi hepimiz basketbol maçını hak ettik.” dedi.” biçimindedir.

Amaç çocukların bildikleri, sevdikleri ve muhtemelen sıklıkla karşılaştıkları bir durumu metnin gövdesine yerleştirerek onların daha kolay yazabilmelerini sağlamaktır.

Türkçe 5. Sınıf Ders Kitabının Erdemler temasında yer alan bir etkinlikte basketboldan yararlanılmıştır. Basketbol oynamak basketbol hikâyenin başlangıcında ve bitişinde zikredilmiştir. Bu aktivite anlatıcılığı harekete geçirici bir özelliğe sahiptir. Çocuklar oyun oynama isteği ile oyuna başlama arasında geçen anın canlandırmasını yapacak, orada öncelikli olan işin yapılmasını gerçekleştirecek sonra oyuna başlayacaklardır. Bu, aynı zamanda onlara işlerin öncelik sonralık ilişkisi ile yapılması gerektiğini örtük olarak öğretecek bir çalışmadır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Kitaplar eğitim-öğretimin en temel kaynaklarıdır. Bu kaynaklar, istenilen yer ve zamanda kullanılabilmesi, öğrencilerin ihtiyacı olan bilgiyi uygun seviyede sunmaları ve zengin bir içeriğe sahip olduklarıyla (Şantaş, 2017) hem müfredatın takip edilmesi hem de öğrenci ve öğretmenin koordineli bir şekilde eğitim-öğretim faaliyetlerini yürütmesi için vazgeçilmezdir. Türkçe dersi dışındaki ders kitapları, genellikle müfredatta var olan kazanımları açıklayıp öğrencilere öğretmeyi hedeflerler. Ancak Türkçe ders kitaplarının bir konuyu açıklama, tanımlama ya da öğretme gayeleri yoktur. Bunun temel sebebi, Türkçe dersinin bilgi yerine becerilere (okuma, yazma, dinleme, konuşma vb.) odaklanmasıdır. Bu yüzden Türkçe ders kitapları, öğrencilerin okuma, yazma, dinleme, konuşma veya dil bilgisi kurallarını uygulama becerilerini geliştirmek için hazırlanırlar. Kitaplar, bu işlevlerini içerdikleri metinler aracılığıyla yaparlar. 2005 yılından sonra takip edilen Türkçe dersi öğretim programları bu kitapların temalar bağlamında düzenlenmesini gerekli kılmıştır. Ancak bu temalar belli olsa da her kitap yazarı, bu temalarda belirtilen kazanımları kendisine göre seçtiği metinleri eserine almaktadır. Bu yüzden kitaplarda ortak temalar bulunsa da içerikler birbirinden farklı olmaktadır. Fakat hepsi çocukların dil becerilerini geliştirerek onları “hayata hazırlamak; öğrenmelerini ve iyi birer insan olarak faydalı bireyler olmalarını gerçekleştirmek; yaşamın güzelliklerine, zorluklarına ve problemlerin çözümüne odaklanarak gelişimlerini sağlamak” (Yılmaz & Mercin, 2022) gibi bir misyona sahiptir. Bunu yapabilmek için onların dikkatini çeken, söz konusu durumları dolaylı yollarla görmelerini ve öğrenmelerini sağlamak için kurgulanırlar. Bu kurguda en önemli rolü öğrencilerin dikkatini çeken, onların dünyasına hitap eden durum ve yaşantılardır. Spor, her yaşta kişinin hayatına dokunan, ilgisini çeken bir faaliyet alanıdır. Bu yüzden okuma, dinleme, konuşma veya yazma faaliyetlerinde spora yer verilince öğrencilerin dikkatini derse yönlendirmek daha kolay olur. Öğrenciler aynı zamanda beden, ruh ve duygu bakımından olgunluğa erişmeleri için çeşitli spor dallarına ilgi duymalı ve düzenli spor yapmalıdır. Tüm bu durumları dikkate alan Türkçe 5. Sınıf Ders Kitabının yazarları kitaptaki toplam 40 metnin 9’unda (%22,5) spor konusuna yer vermişlerdir. Bu sporların bazıları müsabaka oyunları iken bazıları ise geleneksel (eğlence) oyunlarıdır. Kitaplardaki müsabaka oyunları; yüzme yarışları, top/futbol oynamak, atletizm, minder oyunları, basketbol, badminton ve jimnastiktir. Kitaplardaki diğer spor unsurları ise horon, aşık oyunu, boğa güreşi, yürüyüş ve çocuk oyunlarıdır.

Türkçe ders kitabındaki metinlerde yer alan spor unsurlarının işlevleri incelendiğinde şu sonuçlara varılmıştır:

- Öğrencilerin çevre duyarlılığını artırmak (yüzmek, yüzme yarışları),
- Öğrencileri Türk gelenek ve göreneklerinden haber etmek (horon, boğa güreşi, aşık oyunu),
- Öğrencilere ortak eşyaların ve kamusal alanların kullanım adabını göstermek (parktaki çocuk oyunları),
- Oyunun beslenmek, barınmak, giyinmek gibi temel bir ihtiyaç olduğu kavratmak (çocuk oyunları),
- Mekân tasvirini gerçekleştirmek (sokakta top oynayan çocuklar),
- Öğrencilere istikrarlı, düzenli ve kararlı olmanın başarıyı açan anahtarlar olduğunu göstermek (tavşan – kaplumbağa yarışı),
- Sporun insana başta beden ve zihin sağlığı olmak üzere pek çok faydasının olduğunu kavratmak (spor yapmak, yürüyüş yapmak),
- Öğrencilerin spor görsellerinden yararlanarak yazma becerilerini geliştirmek (basketbol, badminton, futbol, atletizm vb.),
- Öğrencilerin spor kavramlarını öğrenerek kelime hazinesini geliştirmek (spor, mutlu ve sağlıklı yaşam vb.),
- Öğrencilerin dil bilgisi kurallarını uygulama becerisini spor etkinliklerindeki durumlar aracılığıyla geliştirmek (spor müsabakalarındaki neden-sonuçlar vb.),
- Öğrencilerin spor haberleri vasıtasıyla dünya ve Türkiye gündeminden haberdar olmalarını sağlamak (spor haberlerinin derlenmesi vb.).

Türkçe ders kitabındaki metinlerde Sağlık ve Spor teması dışarıda tutulduğunda spor unsurlarının dolaylı bir işlev üstlendiği söylenebilir. Çünkü bu unsurlar, doğrudan sporu konu edinen bir metnin içinde değildirler. Bazen bir kelime veya durum olarak öğrencinin karşısına çıkarlar. Öğrencilerin derse ve öğrenmeye karşı ilgilerini arttırmak için kullanılmışlardır. Ancak hem öğrencilere saygı, sevgi, terbiye, sorumluluk, adaletli, duyarlı olmayı öğretirler hem de beden, ruh ve duygu bakımlarından olgunlaşmak için neler yapılması gerektiğini örtük de olsa gösterirler.

Metinlerde spor alanlarından yararlanmak, eğitim-öğretim sürecinde standart sınıf dilinin ötesine geçmeyi ve bu alan başta olmak üzere pek çok ilgili alanın kendine özgü kelimeleri ile öğrencileri tanıştırmaktadır. Bu yüzden sporla ilgili yapılan haber, röportaj, analiz, yorum gibi

her etkinlik öğrencilerin derse ilgisini çektiği gibi onların bu alana ait özel kelime dağarcığına maruz bırakarak dil yeterliliklerini genişletmektedir (Richards & Schmidt, 2002). Basketbol terimiyle karşılaşan bir öğrenci, yazma etkinliğini yapabilmesi için bu alandaki diğer terimleri bulmalıdır. Bu da onu yeni araştırmalar yapmaya, yeni kelimeler öğrenmeye yönlendirmektedir. Yapılan araştırmalar, eğitim-öğretim esnasında spordan yararlanmanın sadece sporun evrensel çekiciliğini değil aynı zamanda terimlerinin ve diğer yakın alan sözcüklerinin öğretimine olumlu etkisini belgelemiştir (Özyıldırım & Pakkan, 1996). Spordan yararlanmak sadece kelime dağarcığının zenginleşmesini sağlamaz. Kapsamlı okumanın ve çeşitli dil bağlamlarına maruz kalmanın dil eğitimi-öğretimi için önemli olduğu bilinen bir gerçektir. Bu yüzden spor gibi öğrencilerin hayatından bir parçayı ders alanına dâhil etmek, başta okuma olmak üzere diğer dil becerilerini de olumlu yansımaları olacağından kitap yazarları bu alana sıklıkla başvurmuştur. Bulgular kısmında da belirtildiği gibi ders kitabında hem okuma metinlerinde hem de yazma etkinliklerinde spor dallarından sıklıkla yararlanılmıştır. Bu durum, çağdaş eğitim anlayışının benimsediği farklı bağlamları bir araya getirerek çocukların ilgisini çeken argümanları artırma stratejisine uygundur. Zhang, (2018), yeni eğitim anlayışının, farklı müfredat ve disiplinler arası yaklaşımlar kapsamında sporun dil öğretiminde bir bağlam olarak kullanmanın öğrencileri öğrenme sürecine daha aktif kattığını belirtmiştir.

Spor, toplumun ayrılmaz bir parçası, hayatın da önemli bir gücü ve kültürün ciddi bir parçasıdır (Spickard ve ark., 2006). Ancak Türkçe ders kitaplarının hedefi doğrudan spor dallarını öğretmek değildir. Bu kitaplardaki spor, var olan okuma parçalarında veya ders etkinliklerinde metni başlatmak, geliştirmek, örneklendirmek veya bir durumu yansıtmak amacına hizmet etmektedir. Bu da öğrencilerin dersi günlük hayatlarıyla, sevdikleri uğraşlarla kolaylıkla eşleştirmelerini sağlamakta ve onları Türkçe etkinliklerine motive etmektedir. Ayrıca söz konusu spor faaliyetleri metin içinde geçerken öğrenciler, bir sporcunun ahlak, fazilet ve erdemlerini de doğrudan veya dolaylı olarak görmektedir. Örneğin kitapta var olan yazma etkinliğinde basketbol oyunundan yararlanılmıştır. Ancak bu metinde oyunun güzel olsa da öğrencilerin birincil işlerinden, okul sürecinden sonra geldiği gösterilmektedir. Benzer şekilde tahterevallide oynayan çocukların kendilerinden başka kişilere yer vermesi gerektiği; yine aynı çocukların oyuncakları kurallarına göre kullanmalarının önemli olduğu okunulan metinde örtük biçimde gösterilmiştir. Öğrenciler okuma becerilerini geliştirirken veya yazma çalışması yaparken metinlerde yer alan bu davranışları okumakta ve gizil bir şekilde öğrenmektedir.

Konuşma etkinliklerinde spor, hazırlıklı ve hazırlıksız konuşmalar (münazara, diyalog vb.) için güzel zemini hazırlar. Çünkü spor, dikkat çekici ve hemen herkesin üzerinde az ya da çok konuşabileceği bir alandır. Bu yönüyle spor anlamlı iletişimi sağladığı için dil gelişimini destekler. Tartışmalar yapmak, araştırmalara yönelmek veya sohbet etmek için kişilere bir tür ideal etkileşim platformu sunar (Swain, 1985). Bu özellik öğretmenlerin işini kolaylaştırır. Öğrencileri daha fazla konuşurma, onlara daha büyük metinleri yazdırma imkânı verir. Sporun rekabetçi doğası, dil öğrenimine bir meydan okuma ve başarı unsuru katar (Kidd, & Donnelly, 2000). Christopher ve arkadaşları (2012) yaptıkları çalışmalarında sporun, doğasındaki rekabet, takım çalışması ve hedef belirleme unsurlarıyla dil öğrenimi için dinamik bir bağlam sağladığını belgelemişleridir. Sporla ilgili oyunlar, münazaralar veya sunumlar öğrencileri birbiri ile açıktan veya örtük olarak yarışa girmeye iter. Bu da dil becerilerini geliştirmek için teşvik edici bir özelliktir. Bunun bilincinde olan kitap yazarları, incelenen kitapta bir temaya hazırlık çalışmasını (ödev), bir yazı çalışmasını ve bir temaya hazırlık çalışmasını tamamen spor dallarına (basketbol, badminton gibi) dayandırmıştır.

Kısaca denilebilir ki Türkçe dersi için kitap hazırlayanlar öğrencilerin yaşantılarında önemli bir yer tutan oyun başta olmak üzere çeşitli spor dallarını (futbol, basketbol vb.) kullanarak Türkçe derslerini daha sürükleyici ve eğlenceli bir öğrenme ortamına kavuşturacak metinler oluşturmuşlar.

Öneriler

Türkçe ders kitaplarında sporun pek çok biriminden faydalandığı görülmüştür. Ancak bu spor faaliyetleri daha çok metinlerin içerisinde geçmektedir. Dil öğretiminin canlılığını arttırmak ve dersi daha eğlenceli hale getirmek için başta dil bilgisi etkinlikleri olmak üzere öğrenmeleri bir oyuna, örneğin bir basketbol maçına veya bir futbol maçına uyarlayarak gerçekleştirmekte fayda vardır.

EXTENDED ABSTRACT

INTRODUCTION

Turkish textbooks are very different from other textbooks. Since the Turkish course focuses on developing students' language skills rather than transferring knowledge, the textbooks for this course include exercises to develop skills such as reading, listening, writing, speaking and applying grammar. The exercises in the books are organized in the form of a text and activities based on this text. The texts aim to develop the student's skills with a theme that attracts the student's attention, rather than teaching a subject directly. The texts in the books are ostensibly about the cultural value of the door, love of the

environment, the role of elders, the benefits of swimming, etc. Texts are used to capture the attention of the students and to make them enjoy reading, listening, writing or speaking. In these texts, the content is a tool. They serve only to keep the students interested in the lesson and to develop the skills in question in a more entertaining way. However, even though this is the case, these texts contain many implicit or explicit messages that guide the students. While developing their language skills, they also shape their general culture, world view, assumptions or taboos. The aim is not to teach these issues. By reading and understanding these texts, students benefit from them and acquire some knowledge.

The themes of Individual and Society, National Struggle and Atatürk, Nature and Universe, Our National Culture, Citizenship, Health and Sports, Virtues, Science and Technology are included in the Anıttepe Publishing Company's 5th Grade Turkish Textbook, which was sent by the Ministry of National Education for 5th graders in the 2022-2023 academic year. One of the notable issues in this book is that the authors of the book have chosen one of the optional topics directly related to sport, but they have frequently used this topic in other topics. This choice of the authors is in line with the Turkish curriculum, which was published in 2019. The Turkish Curriculum (Primary and Secondary School Grades 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 and 8) recommends book authors to include texts with sports content, especially in the themes of Our National Culture (traditional sports, etc.) and Health and Sports (fair play, physical education, physical health, nutrition, sportsmanship, balanced diet, mobility, healthy living, sports culture, sportsmanship, etc.).

METHOD

In this study, which was conducted with a qualitative research approach, data was collected through document scanning. Middle School and Imam Hatip Secondary School Turkish 5th Grade Textbook, which was sent by the Ministry of National Education for the 5th grades in the 2022-2023 academic year, is the main document on which this research is based. The information was obtained through document analysis of this document.

RESULT

When the document analysis of the Middle School and Imam Hatip Secondary School Turkish 5th Grade Textbook, which was sent by the Ministry of National Education for the 5th grades in the 2022-2023 Academic Year, it was seen that texts with sports content were frequently preferred when choosing texts for the book. In addition to well-known sports such as basketball and swimming, it was also seen that lesser known sports such as bullfighting were also included. The texts in Turkish textbooks do not directly teach these sports branches. However, in the existing reading texts or lesson activities, the subject of sports is used to initiate, develop, exemplify or reflect a situation. This enables students to easily match the lesson with their daily lives and motivates them to Turkish activities. In addition, the pupils are taught, directly or indirectly, the morals, virtues and qualities of an athlete during these sporting activities. For example, the texts implicitly show that playing basketball should not take time

away from the pupils' main work, i.e. schoolwork; that children playing on the seesaw should give space to people other than themselves; and that the same children should use the toys according to the rules. Pupils read and reflect on this information in the texts as part of their reading or writing work.

DISCUSSION AND CONCLUSION

When it comes to speaking, sport is a good ground for prepared and unprepared speeches (debates, dialogues, etc.). This is because sport is a remarkable field and almost everyone can talk about it to a greater or lesser extent. In this respect, sport supports language development because it provides meaningful communication. It provides a kind of ideal interaction platform for people to discuss, explore or chat (Swain, 1985). This feature makes the teacher's job easier. It allows students to talk more and write longer texts. The competitive nature of sport adds an element of challenge and achievement to language learning (Kidd, & Donnelly, 2000). Christopher (2012) documented in her study that sport, with its inherent elements of competition, teamwork and goal-setting, provides a dynamic context for language learning. Sport related games, debates or presentations encourage learners to compete with each other either explicitly or implicitly. This provides an incentive to develop language skills. Recognising this, the authors of the book under review have based a writing task and a topic preparation task entirely on sports (e.g. basketball, badminton).

Sport is an integral part of society, an important force in life and a serious part of culture (Spickard Prettyman & Lampman, 2006). However, the aim of Turkish textbooks is not to teach sport directly. These textbooks use the subject of sport to initiate, develop, exemplify or reflect a situation in existing reading passages or classroom activities. This allows students to easily relate the lesson to their daily lives and favourite activities, and motivates them to engage in Turkish activities. In addition, although the sports activities in question are mentioned in the text, students also see, directly or indirectly, the morals, virtues and qualities of an athlete. For example, the basketball game is used in the writing activity in the book. However, in this text it is shown that although the game is good, it comes after the students' primary work, the school process. Similarly, the text implicitly shows that children playing on the seesaw should give space to others and that it is important for these children to use the toy according to the rules. Pupils read and implicitly learn these behaviours in the texts as they develop their reading or writing skills.

As a result, it can be said that the book used in Turkish language teaching makes significant use of sport. However, it should not be forgotten that some activities can be shown directly with a sports activity.

KAYNAKLAR

Ağın Haykır, H., & Turhan Ağrelim, H. (2022). Türkçe ders kitaplarındaki dil bilgisi etkinliklerinin dil bilgisi öğretim yöntemleri bakımından incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(2), 1691-1734.

- Akın, E. (2015). Türkçe çalışma kitaplarındaki (6, 7 ve 8. Sınıflar) dil bilgisi etkinliklerinin çeşitli açılardan değerlendirilmesi. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(15), 19-34.
- Aslan, E. (2010). Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk ders kitapları. *Eğitim ve Bilim*, 35(158), 215-231.
- Ateş, N. T. (2023). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinlerinin okuma kazanımları açısından değerlendirilmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 32, 147-163.
- Christopher, A., Dzakiria, H. & Mohamed, A. (2012). Teaching English through sports: A case study. *Asian EFL Journal. Professional Teaching Articles – CEBU*, 59, 20-29.
- Çapraz B., & Diren, E. (2019). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 5. sınıf ders kitabı*. Ankara: Anıtepe Yayıncılık.
- Çeçen, M., A. (2015). *Türkçe ders kitaplarında toplumsal cinsiyet rolleri*. İçinde Duygu Uçgun, Ahmet Balcı (editörler), 25. Yıl Armağanı Makaleler (Prof. Dr. Murat Özbay'a Armağan), (s. 211-227). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Daloğlu, K. (2005). *İlköğretim okullarında okutulan Türkçe ders kitaplarındaki dil bilgisi konuları üzerine bir araştırma* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Demir Atalay, T. (2015). Yazma becerisi açısından örnek bir kitap incelemesi. *AÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED]*, (54), 727-777.
- Deniz, K., Karagöl, E. & Tarakçı, R. (2019a). Konuşma kazanımları açısından ortaokul Türkçe ders kitapları. *Turkish Studies-Educational Sciences*, 14(4), 1257-1269.
- Deniz, K., Tarakçı, R. & Karagöl, E. (2019b). Dinleme/izleme kazanımları açısından ortaokul Türkçe ders kitapları. *Avrasya Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 18-32.
- Deniz, K., Tarakçı, R., & Karagöl, E. (2019c). Okuma kazanımları açısından ortaokul Türkçe ders kitapları. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(3), 688-708.
- Erkılıç, T., A. ve Can, S. (2018). Eğitim yönetimi ders kitaplarının içerik ve fiziksel özellikleri açısından incelenmesi. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (AUJEF)*, 2(4), 295
- Esemen, A., & Sadioğlu Ö. (2021). İlkokul Türkçe ders kitaplarının eleştirel okuma becerisi açısından incelenmesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 35 (3), 436-460
- Gülersoy, A. E. (2013). İdeal ders kitabı arayışında sosyal bilgiler ders kitaplarının bazı özellikler açısından incelenmesi. *International Journal of New Trends in Arts, Sports and Science Education*, 2 (1), 8-26.-307.
- Güneş, F. (2016). Türkçe öğretiminde beceri uyumsuzluğu sorunları ve çözüm önerileri, *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5 (2), 205-222.
- Güven, A., Z., Halat, S., & Bal, M. (2014). Ortaokul 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin metinsellik ölçütleri açısından incelenmesi. *International Journal of Language Academy*, 2(3), 208-231.
- İnan Yıldız, F. & Baş, B. (2015). İlkokul 2. sınıf Türkçe ders kitabının resim-metin ilişkisi açısından değerlendirilmesi. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, ÖS-II, 251-268.
- İşcan, A., & Cımbız, A. T. (2018). Ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki resimlerin metinlerle uyum düzeyinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18 (1), 250- 272.
- Karacaoğlu, M. Ö., Dağ, M., & Uzun, O. (2021). Türkçe ders kitaplarındaki yazma etkinliklerinin incelenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (10), 96-126.
- Karagöl, E., & Tarakçı, R. (2019). Söz varlığı öğretimi açısından ortaokul Türkçe ders kitapları. *Millî Eğitim Dergisi*, 48(222), 149-171.

- Kırbaş, T., Orhan, S., & Topal, Y. (2012). İlköğretim Türkçe ders kitaplarındaki görsel öğelere öğretmen görüşlerinden hareketle eleştirel bir bakış. *Turkish Studies*, 7(4), 2225-2235.
- Kıymaz, M. S., Ahat, O., Turan, M., Arslan, S., & Yenitürk, N. (2023). Türkçe ders kitaplarında deprem hazırlığı üzerine bir inceleme. *Çocuk, Edebiyat ve Dil Eğitimi Dergisi*, 6(1), 16-36.
- Kidd, B. & Donnelly, P. (2000). Human rights in sport. *International Review for the Sociology of Sport*, 35(2), 131-148.
- Küçükbaşmacı, G., & Öztürk, B. (2011). İlköğretim 6., 7., 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan masal metinlerinin kültür aktarımındaki rolü. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19 (2), 671-688.
- Maden, A., & Önal, A. (2020). Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin öğrencilerin okuma eğilimlerine göre değerlendirilmesi. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 5(1), 30-41.
- MEB (2019). *Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınları.
- Meydan, E. (2021). Ortaokul (5, 6, 7, 8) Türkçe ders kitaplarındaki edebi metinlerin değerler eğitimi açısından yeterliliği üzerine bir inceleme. *Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 4(4), 23-36.
- Nurlu, M., & Sarıca, A. (2015). İlköğretim Türkçe ders kitaplarındaki sözcük çalışmalarının yöntem teknik ve Türkçe öğretimi kazanımları açısından incelenmesi. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(10), 19-37.
- Ogur, E. (2022). 2021-2022 öğretim yılında okutulan 6. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik yönünden incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 11(4), 1647-1664.
- Ömeroğlu, A. F., & Hakkoymaz, S. (2022). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin söz varlığı öğretiminde kullanılan yöntem ve teknikler açısından değerlendirilmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 10(2), 347-362.
- Özyıldırım, I., & Pakkan, G., (1996). Türkçe’de spor haber başlıkları: İncelenmesi ve öğretimi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12, 11-19.
- Richards, J. C., & Schmidt, R. (2002). *Longman dictionary of language teaching and applied linguistics*. UK: Pearson Education.
- Sak, R., Şahin Sak, İ. T., Öneren Şendil, Ç., & Nas, E. (2021). Bir araştırma yöntemi olarak doküman analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1), 227-250.
- Sarıkaya, B. (2019). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki (5, 6, 7 ve 8. sınıf) etkinliklerin değerlendirilmesi. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (64), 563-580.
- Sevim, O. (2014). Türkçe dersi öğretim programı’ndaki temalar bağlamında ortaokul Türkçe ders kitaplarında Bektaşî edebiyatından yararlanma yolları. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*. 1, 140-166.
- Spickard Prettyman, S. & Lampman, B. (2006). *learning culture through sports - Exploring the role of sports in society*-. USA: R&L Education.
- Swain, M. (1985). *Communicative competence: Some roles of comprehensible input and comprehensible output in its development*. In S. Gass, & C. Madden (Eds.), *Input in second language acquisition* (pp. 235-253). Rowley, MA: Newbury House.
- Şantaş, H. K. (2017). *Çoklu modsal betimlemelerin kullanımının 5, 6, 7 ve 8. sınıfların bilimleri ders kitapları fizik ve biyoloji konuları için incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Akdeniz Üniversitesi.
- Şimşek, Ş. (2017). 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin olumlu mesajlar yönünden incelenmesi. *International Journal of Language Academy*, 5(7), 300-311.

- Şimşek, Ş., & Demirel, İ. F. (2020). Türkçe ders kitaplarındaki söz varlığı kazandırma/kelime öğretimi etkinliklerinin kullanılan yöntemler açısından incelenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 11(Ek), 317-330.
- Topal, S., & Batur, Z. (2021). Türkçe ders kitaplarında kültürel çeşitlilik. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9 (112), 294-308.
- Türkben, T. (2018). Examining the texts on secondary school Turkish language course books in terms of type and theme. *Hitit University Journal of Social Sciences Institute*, 11(3), 2152-2166.
- Uzun, O., Aytan, T., & Urgan, S. (2022). Türkçe ders kitaplarında yer alan dinleme/izleme metni ve etkinliklerinin Türkçe öğretim programı doğrultusunda incelenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (13), 366-401.
- Yıldız, C., & Okur, A. (2010). İlköğretim okullarındaki okuma etkinliklerinde göz ardı edilen bir konu: sözcük öğretimi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 27, 753-773.
- Yılmaz, A. (2005). *İlköğretim okulları ilk kademedeki okutulan ders kitaplarının resimlemeleri yönünden değerlendirilmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Yılmaz, S. & Mercin, L. (2022). Türk aile değerlerinin gelecek kuşaklara aktarılmasında ders kitaplarındaki görsellerin rolü. *Sanat Eğitimi Dergisi*, 10(1), 67-83.
- Zhang, W. (2018). A case of using sports news in teaching English to sports major students in CDSI. *Advances in Social Science. Education and Humanities Research*, 238, 41-44.

KATKI ORANI CONTRIBUTION RATE	AÇIKLAMA EXPLANATION	KATKIDA BULUNANLAR CONTRIBUTORS
Fikir ve Kavramsal Örgü <i>Idea or Notion</i>	Araştırma hipotezini veya fikrini oluşturmak <i>Form the research hypothesis or idea</i>	Sami BASKIN
Tasarım <i>Design</i>	Yöntem ve araştırma desenini tasarlamak <i>To design the method and research design.</i>	Sami BASKIN
Literatür Tarama <i>Literature Review</i>	Çalışma için gerekli literatürü taramak <i>Review the literature required for the study</i>	Sami BASKIN
Veri Toplama ve İşleme <i>Data Collecting and Processing</i>	Verileri toplamak, düzenlemek ve raporlaştırmak <i>Collecting, organizing and reporting data</i>	Sami BASKIN
Tartışma ve Yorum <i>Discussion and Commentary</i>	Elde edilen bulguların değerlendirilmesi <i>Evaluation of the obtained finding</i>	Sami BASKIN
Destek ve Teşekkür Beyanı/ Statement of Support and Acknowledgment		
Bu çalışmanın yazım sürecinde katkı ve/veya destek alınmamıştır. <i>No contribution and/or support was received during the writing process of this study.</i>		
Çatışma Beyanı/ Statement of Conflict		
Araştırmacıların araştırma ile ilgili diğer kişi ve kurumlarla herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması yoktur. <i>Researchers do not have any personal or financial conflicts of interest with other people and institutions related to the research.</i>		
Etik Kurul Beyanı/ Statement of Ethics Committee		
Bu araştırma nitel yöntemle (geleneksel derleme) yapıldığı için Etik Kurul gereksinimi bulunmamaktadır. <i>Since this research was conducted with a qualitative method (traditional review), there is no need for an Ethics Committee.</i>		

Bu eser [Creative Commons Atıf-Gayri Ticari 4.0 Uluslararası Lisansı \(CC BY 4.0\)](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/) ile lisanslanmıştır.